

ΠΑΣΧΑΛΗΣ Μ. ΚΙΤΡΟΜΗΛΙΔΗΣ

ΑΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ ΔΕΚΑΕΤΙΑΣ

Ανάτυπο από το
Ενημερωτικό Δελτίο, τχ. 35 (2010), σσ. 5-13
Ινστιτούτο Νεοελληνικών Ερευνών
Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών

ΑΘΗΝΑ 2011

ΑΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ ΔΕΚΑΕΤΙΑΣ

ΠΑΣΧΑΛΗΣ Μ. ΚΙΤΡΟΜΗΛΙΔΗΣ

ΑΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ ΔΕΚΑΕΤΙΑΣ

Ανάτυπο από το
Ενημερωτικό Δελτίο, τχ. 35 (2010), σσ. 5-13
Ινστιτούτο Νεοελληνικών Ερευνών
Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών

ΑΘΗΝΑ 2011

Η επικείμενη ολοκλήρωση της δεύτερης θητείας μου στη διεύθυνση του Ινστιτούτου Νεοελληνικών Ερευνών και η υπερδεκαετής ήδη υπηρεσία μου στο Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών της χώρας καθιστά επιβεβλημένη την κατάθεση ορισμένων σκέψεων απολογισμού τόσο σε σχέση με το έργο που συντελέστηκε όσο, ιδίως, σε σχέση προς τη στρατηγική ανάπτυξης των νεοελληνικών σπουδών που ακολουθήθηκε κατά τη διαρρέυσα δεκαετία. Οι θεμελιώδεις στοχεύσεις της επιστημονικής στρατηγικής την οποία επιχείρησα να θέσω σε εφαρμογή κατά τη θητεία μου στο ΙΝΕ υπήρξαν δύο: αφενός η διασφάλιση της ποιοτικής στάθμης της εργασίας του Ινστιτούτου δια της διευρύνσεως της μεθοδολογικής βάσεως των ερευνών του προς διεπιστημονικές κατευθύνσεις και προς την κατεύθυνση των σύγχρονων θεωρητικών συζητήσεων στο ευρύ φάσμα των επιστημών του ανθρώπου· αφετέρου, και επί τη βάση του κεκτημένου του διαλόγου των νεοελληνικών σπουδών με τις θεωρητικές και μεθοδολογικές αναζητήσεις της διεθνούς επιστήμης, η προώθηση της εξωστρέφειας και της καθιέρωσης του νεοελληνικού υποδείγματος ως αναγνωρίσιμου και νόμιμου αντικειμένου στο ερευνητικό πεδίο των επιστημών του ανθρώπου. Η επιστημονική αυτή στρατηγική, με τις αλληλοεξαρτώμενες συστατικές της στοχεύσεις, έτυχε της θερμής επικρότησης των αξιολογητών του Ινστιτούτου το 2005, οι οποίοι εσημείωσαν σχετικά:

Evaluation Report INR/NHRF (July 18th, 2005), Executive summary:

INR is recognized in Greece and abroad as a major academic asset. The director's vision has an impressive intellectual coherence, which fits very well with the established international reputation of the Institute. The overall project to "canonize" Modern Greek Studies is convincing and worthwhile. The Institute makes an enormous contribution in collecting and publishing a wide range of source material, to a very high standard of scholarship. Much of this work by its nature is based on traditional methodology, which is well established in the Institute. All staff are clearly experts and productive in their respective fields, and impressive initiatives have been taken to publish their results in English and French. Material gathered in the Institute is likely to have applicability for future policy makers as well as academic researchers. We would wish this potential to be exploited in the future.

Η επιστημονική λογική που εκτίθεται συνοπτικά ανωτέρω αποτέλεσε το περίγραμμα των δράσεων του ΙΝΕ κατά τη δεκαετία 2000-2010. Μια παράπλευρη διάσταση του προγραμματισμού αυτού υπήρξε η προσπάθεια να επιτελέσει το ΙΝΕ ρόλο επιτελικό στο πεδίο των νεοελληνικών σπουδών τόσο για τους νεοελληνιστές της χώρας όσο

και διεθνώς. Από τις επιδιώξεις αυτές απέρρευσαν οι δραστηριότητες του Ινστιτούτου στους τομείς της επιστημονικής του παραγωγής, δηλαδή τους τομείς των εκδόσεων και των επιστημονικών συνεργασιών. Στον τομέα των εκδόσεων η προαγωγή των στοχεύσεων του ΙΝΕ επιδιώχθηκε με την έκδοση του ξενόγλωσσου περιοδικού ιστορικών σπουδών, *The Historical Review / La Revue Historique*, το οποίο εξέδωσε ήδη τον έβδομο τόμο του και το οποίο αποβλέπει να καταστήσει προσιτά στη διεθνή επιστημονική κοινότητα τα πορίσματα των ερευνών του Ινστιτούτου αλλά και να παράσχει ένα βήμα στους νεοελληνιστές και άλλους ειδικούς της Βαλκανικής και Μεσογειακής ιστορίας να παρουσιάσουν τις έρευνές τους. Παράλληλες στοχεύσεις υπηρετεί και η άλλη περιοδική σειρά του Ινστιτούτου, *Τετράδια Εργασίας*, η οποία παρουσιάζει δύο τεύχη κατ' έτος και εξακολουθεί να προσφέρει στην έρευνα του νέου ελληνισμού και της Βαλκανικής κοινωνίας σημαντικά εργαλεία έρευνας. Η φιλοξενία στη σειρά των αυτοτελών εκδόσεων του Ινστιτούτου πλην των έργων των μελών του και μονογραφιών εξωτερικών συνεργατών από την Ελλάδα και το εξωτερικό αποβλέπει εξίσου στην πραγματοποίηση του επιτελικού ρόλου του ΙΝΕ στο πεδίο των νεοελληνικών σπουδών.

Για να συντελεστούν οι στοχεύσεις αυτές στο ενδεδειγμένο επιστημονικό επίπεδο υπήρξε αναγκαίο να συντρέχουν δύο προϋποθέσεις "τεχνικού" ή "εργαλειακού" χαρακτήρα: αφενός η επίτευξη του επιθυμητού με διεθνή κριτήρια τεχνικού επιπέδου του εκδοτικού προγράμματος του Ινστιτούτου και αφετέρου η εξεύρεση των οικονομικών πόρων οι οποίοι θα καθιστούσαν τα ζητούμενα αυτά πραγματοποιήσιμα. Ως προς την τεχνική ποιότητα της εκδοτικής παραγωγής του Ινστιτούτου πρέπει να σημειωθεί ότι συνιστά ουσιαδές ζητούμενο το οποίο διασφαλίζει την αξιοπιστία του παραγομένου επιστημονικού έργου και δεν πρέπει να παραθεωρείται, όπως συχνά συμβαίνει στη χώρα μας. Στον τομέα αυτό καταβλήθηκε γενικώς συστηματική προσπάθεια και δια της συνεχούς κατάρτισης των στελεχών της μονάδας μηχανογράφησης του ΙΝΕ και δια της συνεργασίας με επαγγελματικούς αξιόπιστα λόγω του εξαιρετικού εξοπλισμού και του έμπειρου προσωπικού τους τυπογραφεία. Για την εξασφάλιση της ποιότητας και αξιοπιστίας του εκδοτικού μας έργου επιδιώχθηκε η υιοθέτηση και εφαρμογή των διεθνών προτύπων και συμβάσεων ως προς τη μορφολογία των εκδόσεών μας, με απώτερο στόχο την εισαγωγή και την καθιέρωση στην Ελλάδα του διεθνώς αποδεκτού συστήματος εκδοτικής.

Ως προς την ετέρα "εργαλειακή" προϋπόθεση του επιστημονικού μας έργου, την εξεύρεση των αναγκαιούτων πόρων για την χρηματοδότηση των ερευνητικών και εκδοτικών δράσεων του ΙΝΕ, θα πρέπει να σημειωθούν τα εξής: Παρά το γεγονός ότι η θεραπεία της εθνικής ιστορίας ως ζήτημα και ζητούμενο συλλογικής αυτογνωσίας, που συνιστά επί της ουσίας την αποστολή του Ινστιτούτου Νεοελληνικών Ερευνών του Εθνικού Ιδρύματος Ερευνών της χώρας, θα όφειλε να ενισχύεται από την πολιτεία εντός του πλαισίου μιας συνεκτικής πολιτικής ανάπτυξης της επιστήμης και του πολιτισμού του τόπου, στην πραγματικότητα κατά την υπό ανασκόπηση δεκαετία η πολιτεία απεκδύθηκε τις σχετικές σοβαρές ευθύνες που της αναλογούν παρέχοντας οριακά και

με σταθερά μειούμενο ρυθμό χρηματοδότηση μόνο για μισθοδοσία τακτικού προσωπικού, και εγκατέλειψε την έρευνα στα ευρωπαϊκά προγράμματα και στην "επιχειρηματικότητα" που κλήθηκαν να αναπτύξουν οι ερευνητές. Η πίεση προς την κατεύθυνση της "επιχειρηματικότητας", δηλαδή προς την αναζήτηση χρηματοδότησης της έρευνας πέραν του τακτικού προϋπολογισμού, ωθεί τους ερευνητές να μεταβληθούν σε διαχειριστές εις βάρος της απεριόστης αφοσίωσής τους στην παραγωγή της γνώσης. Παρά ταύτα η αφοσίωση στο ιδεώδες της έρευνας λειτούργησε επί του πεδίου παραγωγικά για το ΙΝΕ κατά τη δεκαετία 2000-2010. Ο διευθυντής και πολλοί εκ των ερευνητών αποδύθηκαν σε συστηματική προσπάθεια εξεύρεσης πόρων για την πραγματοποίηση του παραγωγικού έργου του Ινστιτούτου (έρευνα, εκδόσεις, συνέδρια κ.λπ.) συγγράφοντας προτάσεις και αναζητώντας πηγές χρηματοδότησης. Τα αποτελέσματα καταγράφονται στους Πίνακες 1 και 2 για την δεκαετία 2000-2010:

Πίνακας 1: Οικονομικές Εισροές ΙΝΕ 2000-2004

Ευρωπαϊκά Προγράμματα	399.909,44
Ιδιωτικές Χορηγίες	485.286,37
Εθνικά Προγράμματα	831.753,49
Εκδόσεις	89.846,76
Σύνολο	<u>1.806.796,06</u>

Πίνακας 2: Οικονομικές Εισροές ΙΝΕ 2005-2010

Ευρωπαϊκά Προγράμματα	1.025.698,73
Ιδιωτικές Χορηγίες	998.968,55
Εθνικά Προγράμματα	751.007,77
Εκδόσεις	132.132,75
Σύνολο	<u>2.907.807,80</u>

Γενικό Σύνολο **4.714.603,86**

Από τους δύο πίνακες προκύπτουν δύο αδιαμφισβήτητες διαπιστώσεις: πρώτον κατά την υπό ανασκόπηση δεκαετία συνέρρευσαν στο ταμείο του ΙΝΕ ποσά ύψους **4.714.603,86** ευρώ από εξωτερικές χρηματοδοτήσεις· δεύτερον η σύγκριση των δύο πινάκων αναδεικνύει τη θεαματική αύξηση κατά την περίοδο 2005-2010 των εισροών από ευρωπαϊκά προγράμματα και από χορηγίες του ιδιωτικού τομέα, στοιχεία που επιβεβαιώνουν την ικανοποίηση του κριτηρίου της "επιχειρηματικότητας" που απαιτεί πλέον η πολιτική της έρευνας στον ενιαίο ευρωπαϊκό χώρο της έρευνας. Το κριτήριο αυτό επιβεβαιώνεται επιπλέον και από την αύξηση των εισροών από την πώληση των εκδόσεων του Ινστιτούτου.

Στην προσπάθεια αυτή οι στρατηγικοί μας σύμμαχοι υπήρξαν τα κοινωφελή ιδρύματα του ιδιωτικού τομέα τα οποία σημειώνονται εδώ για να διατυπωθεί και δημόσια

η ευγνωμοσύνη μας για την ενίσχυση την οποία πρόσφεραν στο έργο μας. Χωρίς την προθυμία με την οποία ανταποκρίθηκαν στις προτάσεις μας η σπουδή του νέου Ελληνισμού δεν θα μπορούσε πραγματικά να προαχθεί και να προχωρήσει όπως αυτό κατορθώθηκε από το ΙΝΕ κατά την τελευταία δεκαετία:

- ◆ Κοινωφελές Ίδρυμα Αλέξανδρος Σ. Ωνάσης
- ◆ Ίδρυμα Σταύρος Νιάρχος
- ◆ Ίδρυμα Α. Γ. Λεβέντης
- ◆ Ίδρυμα Λίλιαν Βουδούρη
- ◆ Ίδρυμα Σαμούρκα
- ◆ Ίδρυμα Ι. Φ. Κωστοπούλου
- ◆ Ίδρυμα Ριζαρείου Εκκλησιαστικής Σχολής
- ◆ Ίδρυμα Κώστα και Ελένης Ουράνη Ακαδημίας Αθηνών
- ◆ Ίδρυμα Μποδοσάκη

Η διαθεσιμότητα πόρων, που προήλθαν από την ανάπτυξη της "επιχειρηματικότητας" επέτρεψε, παρά τη συνεχή και επιτεινόμενη, προϊόντος του χρόνου, οικονομική στενότητα, τη συνεχή αναβάθμιση καθ' όλη τη διαδρομή της δεκαετίας τόσο του μηχανολογικού εξοπλισμού όσο και τη διεύρυνση της χρήσης της ψηφιακής τεχνολογίας στην υποστήριξη του έργου της έρευνας. Η δεκαετία 2000-2010 υπήρξε περίοδος πραγματικής έκρηξης ως προς τη χρήση της ψηφιακής τεχνολογίας στο επιστημονικό έργο του ΙΝΕ. Η ψηφιακή τεχνολογία χρησιμοποιήθηκε τόσο στο πρωτογενές έργο της έρευνας ως προς την επεξεργασία του υλικού των πηγών, αλλά και στην προεκδοτική προετοιμασία των δημοσιευμάτων και τέλος στη διάχυση των αποτελεσμάτων της έρευνας. Στον τομέα αυτό η ψηφιακή τεχνολογία, με τη συνεργασία του Εθνικού Κέντρου Τεκμηρίωσης του Εθνικού Ιδρύματος Ερευνών, επέτρεψε, ιδίως κατά την περίοδο 2005-2010, την επιτέλεση εντυπωσιακών βημάτων που περιλάμβαναν

- α) την ηλεκτρονική έκδοση των περιοδικών μας που τους εξασφάλισε πραγματικά παγκόσμια επισκεψιμότητα·
- β) τη συγκρότηση ψηφιακών συλλογών πρωτογενούς ιστορικού υλικού που κατέστησαν προσιτές στην έρευνα δια του προγράμματος *Πανδέκτης* της "Κοινωνίας της Πληροφορίας"·
- γ) την ηλεκτρονική αναπαραγωγή εξαντλημένων εκδόσεων του ΙΝΕ·
- δ) τη δημιουργία στον ιστότοπο του Ινστιτούτου ηλεκτρονικής βιβλιοθήκης με δύο συλλογές βοηθημάτων της έρευνας:
 - i) *Instrumenta Studiorum Neohellenica*
 - ii) *Instrumenta Studiorum Balcanica*

Παράλληλα επιτεύχθηκε ο συνεχής εμπλουτισμός των συλλογών της βιβλιοθήκης, ιδίως με αγορές βιβλίων από το εξωτερικό, έργο απαραίτητο, αν και δαπανηρό, για τη βιωσιμότητα της έρευνας. Ο εμπλουτισμός της βιβλιοθήκης ενισχύθηκε και από τη δι-

εύρυνση του προγράμματος ανταλλαγών με πολλά ομόλογα ιδρύματα της Δυτικής και Νοτιοανατολικής Ευρώπης, με τα οποία το ΙΝΕ διατηρεί τακτικές συνεργασίες.

Οι διεθνείς συνεργασίες του ΙΝΕ δεν περιορίζονται βεβαίως στον τομέα των ανταλλαγών εκδόσεων αλλά συνιστούν ένα ενεργώς επιδιωκόμενο στόχο των ερευνητικών προγραμμάτων του Ινστιτούτου, ορισμένα εκ των οποίων έχουν διευρύνει την ακτίνα των δράσεων τους σε πανευρωπαϊκή και παγκόσμια κλίμακα, συμβάλλοντας έτσι στην προαγωγή του στρατηγικού στόχου της εξωστρέφειας και της καθιέρωσης του νεοελληνικού υποδείγματος στη διεθνή ιστορική έρευνα.

Πίνακας 3: Διεθνείς συνεργασίες ΙΝΕ, 2000-2010

- ◆ Ινστιτούτο Σπουδών Νοτιοανατολικής Ευρώπης, Βουκουρέστι
- ◆ Ινστιτούτο Ιστορίας Α.Δ. Χενορόλ, Ιάσιο
- ◆ Ινστιτούτο Βαλκανικών Σπουδών, Σόφια
- ◆ Ινστιτούτο Βαλκανολογίας, Σερβική Ακαδημία Επιστημών, Βελιγράδι
- ◆ Κέντρο Επιστημονικών Ερευνών Κύπρου, Λευκωσία
- ◆ Centre for Byzantine, Ottoman and Modern Greek Studies, University of Birmingham
- ◆ Centre for Hellenic Studies, King's College London
- ◆ Laboratoire de démographie historique, École des Hautes Études en Sciences Sociales, Παρίσι
- ◆ Maison Méditerranéenne des Sciences de l'Homme, Aix-en Provence, Γαλλία
- ◆ Programme of Hellenic Studies, Princeton University
- ◆ Department of History, University of California, San Diego, U.S.A.
- ◆ Ελληνικό Ινστιτούτο Βυζαντινών και Μεταβυζαντινών Σπουδών, Βενετία
- ◆ Istituto Siciliano di Studi Bizantini e Neoellenici, Παλέρμο
- ◆ Dipartimento di Studi storici e geografici, Università Di Firenze, Φλωρεντία
- ◆ Institute of History of Ukraine of the National Academy of Science of Ukraine, Κίεβο
- ◆ Mariupol State University of Humanities, Μαριούπολη, Ουκρανία
- ◆ Southern Scientific Centre of the Russian Academy of Sciences, Ροστώφ
- ◆ Ελληνική Κοινότητα Αλεξανδρείας
- ◆ Conservatoire National des Arts et Métiers (CNAM)
- ◆ Centre d'Archives, Philosophie, Histoire et Édition des Sciences, CNRS - École Nationale Supérieure (CAPHÉS)
- ◆ Laboratoire Territoires, Techniques et Sociétés, CNRS - École Nationale des Ponts et Chaussées (LATTs)
- ◆ Needham Research Institute, Cambridge
- ◆ Department of History of Science, University of Cambridge
- ◆ UFR Lettres et Langues de l'Université de Nantes, Νάντη
- ◆ Centre d'Histoire des Sciences et des Techniques, Université de Liège (CHST), Λιέγη

- ◆ Max Planck Institute for the History of Science, Βερολίνο
- ◆ Oxford Science Museum, Οξφόρδη
- ◆ Institute for the History of Natural Sciences, Chinese Academy of Science, Πεκίνο

Το ερευνητικό έργο του Ινστιτούτου διεκπεραιώθηκε και προωθήθηκε σε σημαντικό βαθμό, αν και όχι αποκλειστικά, χάρη στην εκτέλεση ευρωπαϊκών ερευνητικών προγραμμάτων. Πιο συγκεκριμένα το ΙΝΕ, δια των ερευνητών του και μεγάλου αριθμού εξωτερικών συνεργατών, κατά την περίοδο 2000-2010 έχει συμμετάσχει στα ευρωπαϊκά προγράμματα που παρουσιάζει ο Πίνακας 4.

Πίνακας 4: Ευρωπαϊκά Προγράμματα

- ◆ ΕΠΕΤ II
- ◆ ΠΕΝΕΔ (Προγράμματα Ενίσχυσης Ερευνητικού Δυναμικού)
- ◆ 96 ΣΥΝ
- ◆ Διακρατικά Προγράμματα Ελλάδας - Γιουγκοσλαβίας
- ◆ Διακρατικά Προγράμματα Ελλάδας - Ρωσίας
- ◆ Δίκτυο Ερευνητικών Κέντρων για την Ευρω-Μεσόγειο (REMSH και RAMSES I και II)
- ◆ Κοινωνία της Πληροφορίας
- ◆ Αριστεία σε Ερευνητικά Ινστιτούτα, 2ος κύκλος
- ◆ Ανοικτές Θύρες II
- ◆ 7ο Πρόγραμμα Πλαίσιο Ε.Ε.: Πρόγραμμα Herphaestus

Αφού εκτέθηκαν τα σχετικά με τις εργαλειακές προϋποθέσεις της επιστημονικής παραγωγής του Ινστιτούτου, μπορεί εν συνεχεία να εκτεθεί συνοπτικά με ποσοτικά στοιχεία και το συντελεσθέν επιστημονικό έργο της δεκαετίας (Πίνακας 5).

Πίνακας 5: Εκδόσεις ΙΝΕ 2000-2010

- ◆ Αυτοτελή δημοσιεύματα: 50 τόμοι, 20.717 σελίδες
- ◆ *Τετράδια Εργασίας*: 13 τόμοι, 3.129 σελίδες
- ◆ *Historical Review*: 7 τόμοι, 2.032 σελίδες
- ◆ Πρακτικά Συνεδρίων: 11 τόμοι, 4.292 σελίδες
- ◆ Διάλεξη Κ. Θ. Δημαρά: 11 τόμοι, 1.782 σελίδες
- ◆ ΙΑΕΝ: 13 τόμοι, 5.939 σελίδες

Ο ανωτέρω πίνακας αποτυπώνει ανάγλυφα με ποσοτικά δεδομένα την επιστημονική παραγωγή του ΙΝΕ κατά τη δεκαετία 2000-2010: πενήντα τίτλοι –μερικοί εξ αυτών πολύτομοι– μονογραφιών και εκδόσεων πηγών στην κύρια σειρά των αυτοτελών δημοσιευμάτων του Ινστιτούτου· ένδεκα τόμοι συνεδρίων και δεκατρείς τόμοι του φιλοξενουμένου προγράμματος του Ιστορικού Αρχείου Ελληνικής Νεολαίας μπορεί να

θεωρηθεί ότι συνθέτουν ένα ποσοτικό ικανοποιητικό αποτέλεσμα. Οι περιοδικές σειρές του ΙΝΕ συνεχίστηκαν και εμπλουτίστηκαν με δεκατρείς τόμους στα *Τετράδια Εργασίας* και επτά τόμους της ξενόγλωσσας επιθεώρησης ιστορικών σπουδών *The Historical Review / La Revue Historique* η οποία εγκαινιάστηκε το 2004. Κατά τη δεκαετία 2000-2010 το ΙΝΕ διοργάνωσε πλείστες επιστημονικές συναντήσεις μεταξύ των οποίων ξεχωρίζουν τα τρία διεθνή συνέδρια ιστορίας (Δ', Ε' και Στ') που αναζωογόνησαν μια παλαιότερη διακεκριμένη παράδοση της δεκαετίας του 1980 ενώ εγκαινιάστηκαν τα ελληνο-βαλκανικά συμπόσια από τα οποία συγκλήθηκαν το Ελληνο-Ρουμανικό, το Ελληνο-Βουλγαρικό και το Ελληνο-Σερβικό.

Η συνέχιση της ετήσιας διάλεξης Κ. Θ. Δημαρά με τη μετάκληση κορυφαίων μελετητών του Διαφωτισμού καθιέρωσε διεθνώς το Ινστιτούτο ως μια σημαντική και αναγνωρισμένη εστία μελέτης του Διαφωτισμού. Η τακτική ετήσια έκδοση, τέλος, της ξενόγλωσσας επιθεώρησης ιστορικών σπουδών, η οποία κατόπιν αξιολογήσεως έγινε δεκτή προς αποδελτίωση στη διεθνή βάση βιβλιομετρικών δεδομένων *Arts and Humanities Citation Index*, όπως και στα *Historical Abstracts*, θα μπορούσε να θεωρηθεί ότι θέτει σε εφαρμογή την προγραμματική στρατηγική στόχευση της καθιέρωσης του νεοελληνικού υποδείγματος ως νόμιμοι και αναγνωρίσιμοι αντικείμενοι της διεθνούς επιστήμης. Ο ίδιος στόχος επιδιώχθηκε να προαχθεί με τη συνέκδοση έργων που παρήχθησαν στο Ινστιτούτο με διεθνείς εκδοτικούς οίκους ώστε να καθίσταται ευκολότερη η ενσωμάτωση της νεοελληνικής ιστορικής θεματολογίας στη διεθνή επιστήμη. Αυτό συνέβη με τη συνέκδοση του έργου *Eleftherios Venizelos. The trials of statesmanship* από το ΙΝΕ και τον Εκδοτικό Οίκο του Πανεπιστημίου του Εδιμβούργου το 2006.

Οι εκδόσεις του Ινστιτούτου της περιόδου 2000-2010 περιλαμβάνουν αρκετές που διακρίνονται για τον μνημειώδη χαρακτήρα τους τόσο ως εκδοτικά επιτεύγματα όσο και ως συμβολές στην παραγωγή και κωδικοποίηση της γνώσης. Οι εκδόσεις αυτές περιλαμβάνουν την τετράτομη *Εγκυκλοπαίδεια του Ελληνικού Τύπου*· την τετράτομη έκδοση *Αρχείο Αλή Πασά*, στο οποίο η Ακαδημία Αθηνών το 2010 απένειμε αυτεπαγγέλτως το βραβείο Δ. Κοκκίνου· την *Ιστορία της χαρτογραφίας του ελληνικού χώρου*· τα *Σωζόμενα Επίσημα Κείμενα 1454-1498* του Πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως· το *Νόμιμον της Μεγάλης Εκκλησίας*· τον τρίτο τόμο της επιβλητικής σειράς *Έλληνες ζωγράφοι μετά την Άλωση (1450-1830)*.

Η ολοκλήρωση ορισμένων εκ των έργων αυτών κατέστη δυνατή χάρη στην ισομερή και δίκαιη κατανομή στα προγράμματα του Ινστιτούτου των πόρων του προγράμματος αριστείας, που λάβαμε από τη Γενική Γραμματεία Έρευνας και Τεχνολογίας, το 2005. Με τον τρόπο αυτό τα προγράμματα μπόρεσαν να φέρουν εις πέρας μακράς πνοής ερευνητικά και εκδοτικά εγχειρήματα των οποίων η ολοκλήρωση εκρύνιζε ελλείψει πόρων και συνεργατών. Ουσιάδης υπήρξε φυσικά και η ενίσχυση των προγραμμάτων και εκδόσεων του ΙΝΕ από κοινωφελή ιδρύματα του ιδιωτικού τομέα που αναφέρθηκαν ανωτέρω. Πιο πρόσφατα, το γενικότερο εκδοτικό πρόγραμμα του Ινστιτούτου και η προώθηση των σειρών του κατέστη δυνατή ειδικότερα χάρη σε προγραμματική σύμβαση συνεργασίας που υπεγράφη με το Ίδρυμα Λίλιαν Βουδούρη το έτος 2008.

Ένας θεσμός έρευνας είναι κυρίως οι άνθρωποι που τον απαρτίζουν. Το ΙΝΕ στελεχώνεται από ερευνητές υψηλής εξειδίκευσης, γενικά υψηλών προσόντων και παραγωγικότητας. Οι κρίσεις αυτές τεκμηριώνονται και από το γεγονός ότι κατά τη διαρρέυσσα δεκαετία οι ερευνητές του Ινστιτούτου υπεβλήθησαν επανειλημμένως σε κρίσεις και οι πλείστοι εξ αυτών είναι πλέον διευθυντές ερευνών. Σε ελάχιστες μόνο περιπτώσεις η αξιολογική διαδικασία επέβαλε τη μη προαγωγή στελεχών του Ινστιτούτου σε ανώτερη βαθμίδα. Η ελλιπής χρηματοδότηση όμως, η οποία κατά τη διαρρέυσσα δεκαετία παρέμεινε παγίως χαμηλότερη των ανελαστικών δαπανών της μισθοδοσίας του υπηρετούντος προσωπικού του ΕΙΕ, παρεμπόδισε την ανανέωση του ερευνητικού δυναμικού με την πρόσληψη νέων ερευνητών. Κατά τη δεκαετία 2000-2010 μόνο τέσσερις επιστήμονες εντάχθηκαν ως δόκιμοι ερευνητές στο τακτικό δυναμικό του Ινστιτούτου. Βεβαίως αρκετοί άλλοι νέοι ερευνητές συνεργάστηκαν στα προγράμματα του Ινστιτούτου και επιπλέον αλλοδαποί υπότροφοι εντάχθηκαν στις δράσεις του ή φιλοξενήθηκαν χάρη σε ευρωπαϊκά προγράμματα ή χάρη σε υποτροφίες κοινωφελών Ιδρυμάτων (Πρόγραμμα ENTER, προγράμματα αλλοδαπών υποτρόφων των Ιδρυμάτων Ωνάση και Λεβέντη). Η παρουσία νέων ερευνητών συνιστά ουσιαώδη παράμετρο της στρατηγικής της επιστημονικής ανάπτυξης για λόγους προφανείς. Για το πεδίο των νεοελληνικών σπουδών ειδικότερα είναι όντως κρίσιμος συντελεστής της επιβίωσης του αντικείμενου ως εξειδικευμένου πεδίου έρευνας στις επιστήμες του ανθρώπου. Η ένταξη νέων ερευνητών στις δυνάμεις του Ινστιτούτου, ο εγκοινωνισμός και η κατάρτισή τους δια της συμμετοχής τους στα έργα και τις δράσεις του ΙΝΕ αποτελεί εγγύηση ότι η έρευνα του νέου ελληνισμού θα παραμείνει επαγγελματικά συγκροτημένο επιστημονικό αντικείμενο υψηλής εξειδίκευσης και δεν θα διολισθήσει προς τον ερασιτεχνισμό και την ιδεολογική παραμόρφωση.

Με πλήρη επίγνωση των επιτακτικών αυτών αναγκών και των ευθυνών που πηγάζουν από αυτές ως προς τη διάπλαση και διαφύλαξη του μέλλοντος της εθνικής ιστορίας, το ΙΝΕ κατά τη δεκαετία 2000-2010 αποδύθηκε σε συστηματική προσπάθεια καθιέρωσης ενός πλαισίου διαλόγου και εκπαίδευσης ερευνητικού δυναμικού. Τη λειτουργία αυτή επιτέλεσαν οι ποικίλες σεμιναριακές δράσεις του Ινστιτούτου και ειδικότερα τα Σεμινάρια του ΙΝΕ τα οποία, τις Παρασκευές το πρωί, παρέχουν ένα πλαίσιο συστηματικού διαλόγου στο πεδίο της ιστορικής έρευνας και ένα μηχανισμό μεταλαμπάδευσης της προφορικής παιδείας, της οποίας φορέας είναι το Ινστιτούτο, προς νέους ερευνητές και αλλοδαπούς συναδέλφους, όπως, συχνότως και ένα μηχανισμό ενημέρωσης και επιμόρφωσης των ερευνητών του Ινστιτούτου. Από τον Φεβρουάριο του 2001, οπότε καθιερώθηκαν σε συστηματική βάση τα σεμινάρια της Παρασκευής, πραγματοποιήθηκαν μέχρι τον Δεκέμβριο του 2010 ογδόντα συναντήσεις. Παράλληλες λειτουργίες επιτέλεσαν τα καλοκαιρινά Σεμινάρια της Ερμούπολης, τα οποία συνεχίστηκαν ανελλιπώς επιβεβαιώνοντας ότι το ΙΝΕ είναι εθνικός και όχι απλώς αθηναϊκός θεσμός έρευνας και ιστορικής παιδείας.

Ο λακωνικός και άκρως συνοπτικός αυτός απολογισμός επιβάλλεται να ολοκληρωθεί με ορισμένες σκέψεις επί του έργου του διευθυντή, ο οποίος καλείται να επωμισθεί

την κεντρική ευθύνη της λειτουργίας του Ινστιτούτου και της χάραξης της στρατηγικής δια της οποίας επιδιώκει να επιτελέσει την αποστολή του. Το έργο αυτό είναι κυρίως έργο οργανωτικό, το οποίο συνεπάγεται βαρύτατο φορτίο διοικητικών και οικονομικών ευθυνών. Το διευθυντικό έργο όμως δεν μπορεί να είναι απλώς διαχειριστικό. Οι απαιτήσεις του σχεδιασμού της ανάπτυξης της έρευνας και της χάραξης επιστημονικής στρατηγικής που να αποβλέπει στην προαγωγή της εθνικής επιστήμης στο εντόμως ανταγωνιστικό σύγχρονο διεθνές περιβάλλον επιβάλλουν ο διευθυντής να παραμένει ενεργός επιστημονικά και παραγωγικός ερευνητής ο ίδιος ώστε να μπορεί να αναπτύξει οραματισμούς και να ανταποκριθεί προς προβληματισμούς που ανακύπτουν από την ερευνητική πράξη καθ' εαυτή, συνδέονται δηλαδή με τη διαδικασία παραγωγής της γνώσης και όχι με εξωγενείς παράγοντες, που αν αφεθούν να προσδιορίσουν την πολιτική και στρατηγική της έρευνας θα την αλλοτριώσουν και εν τέλει θα την καταργήσουν.

Αυτή ακριβώς υπήρξε η πρόκληση της δεκαετίας προς την οποία αγωνίστηκα να αναμετρηθώ με γνώμονα τη θεμελίωση του έργου του ΙΝΕ επί των ευρυτάτων δυνατών επιστημονικών βάσεων, ώστε να διασφαλιστεί η ακεραιότητα της ιστορικής έρευνας του νέου ελληνισμού και ο αυτοδύναμος χαρακτήρας, πέρα από εξωγενείς σκοπιμότητες, εφήμερους συρμούς και ιδεολογικούς υπερεκαθορισμούς, της ανάπτυξης της ιστορίας της χώρας ως παράγοντα της αυτογνωσίας της ελληνικής κοινωνίας.

Πασχάλης Μ. Κιτρομηλίδης
Διευθυντής ΙΝΕ/ΕΙΕ

